

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**ODNOS PERCIPIRANE POPULARNOSTI SA SAMOPOŠTOVANJEM I
SAMOEFIKASNOSTI**

Diplomski rad

Tina Gregorović

Mentor: Doc. dr. sc. Nina Pavlin- Bernardić

Zagreb, 2013.

SADRŽAJ

UVOD	1
Mjerenje sociometrijskog statusa	1
Percipirana popularnost	2
Spolne razlike u percipiranoj popularnosti	5
Samopoštovanje	6
Samoefikasnost	8
Domene samoefikasnosti	10
PROBLEMI ISTRAŽIVANJA	11
Hipoteze	12
METODOLOGIJA	13
Sudionici istraživanja	13
Mjerni instrumenti	13
Postupak	15
REZULTATI	16
Spolne razlike u samopoštovanju, domenama samoefikasnosti i percipiranoj popularnosti	16
Predviđanje percipirane popularnosti	18
RASPRAVA	21
Spolne razlike u samopoštovanju, domenama samoefikasnosti i percipiranoj popularnosti	21
Predviđanje percipirane popularnosti	24
Doprinosi i ograničenja istraživanja	28
ZAKLJUČAK	30
LITERATURA	31

Odnos percipirane popularnosti sa samopoštovanjem i samoefikasnosti **Relation of perceived popularity with self- esteem and self- efficacy**

Tina Gregorović

Sažetak

Percipirana popularnost je vrsta socijalnog statusa koja se vezuje uz prestiž i moć. Samopoštovanje se odnosi na procjene osobe njegove ili njezine vrijednosti, te se smatra da određuje smjer ponašanja. Bitan antecedent ponašanja je samoefikasnost, odnosno procjena pojedinca o vlastitim sposobnostima. Osobe koje se smatraju efikasnijima, vjerojatnije će se odlučiti za neko ponašanje i biti ustrajnije u njemu usprkos preprekama. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos percipirane popularnosti sa samopoštovanjem, akademskom, emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti. Korištena je prosudbena sociometrijska tehnika skalnih procjena za određivanje percipirane popularnosti, Coopersmithov upitnik samopoštovanja i Upitnik samoefikasnosti za djecu. U istraživanju je sudjelovalo 171 učenika drugih i trećih razreda srednje škole. Pokazalo se da djevojke postižu statistički značajno više rezultate na skali akademske samoefikasnosti, dok dječaci imaju više rezultate na emocionalnoj samoefikasnosti. Također, dječaci su percipirani popularnijima od djevojaka. Samopoštovanje je pozitivno povezano s domenama samoefikasnosti. Akademska samoefikasnost je pozitivno povezanana s emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti. Emocionalna samoefikasnost i percipirana popularnost su pozitivno povezane sa socijalnom samoefikasnosti. Značajni prediktori u predviđanju percipirane popularnosti su spol, akademska i socijalna samoefikasnost koji zajedno objašnjavaju 19.4 % varijance.

Ključne riječi: percipirana popularnost, samopoštovanje, akademska samoefikasnost, emocionalna samoefikasnost, socijalna samoefikasnost

Abstract

Perceived popularity is one form of social status which is connected to prestige and power. Self- esteem is related to someone's evaluation of his or her value, and it influences the direction of behavior. Important antecedent of behaviour is self- efficacy, individual's evaluation of personal ability. People that consider themselves as more effective will probably choose to behave in some way and will be persistent despite obstacles. The aim of this study was to examine the relationship between perceived popularity and self- esteem, academic, emotional and social self- efficacy. We used judgmental rating- scale for perceived popularity, Coopersmith Self- Esteem Inventory and Self- Efficacy Questionnaire for Children. The participants were 171 high-school students from second and third grade. Girls had higher results on the Academic Self- Efficacy Scale, while boys had higher results on Emotional Self- Efficacy Scale. Also, boys were perceived as more popular than girls. Self- Esteem was positively connected with Self- Efficacy domains. Academic Self- Efficacy was positively correlated to Emotional and Social Self- Efficacy. Emotional Self- Efficacy and perceived popularity were positively correlated to Social Self- Efficacy. Regression analysis showed that significant predictors of perceived popularity were gender, Academic and Social Self- Efficacy which explain 19.4 % of variance.

Key words: perceived popularity, self- esteem, academic self- efficacy, emotional self- efficacy, social self- efficacy

UVOD

Adolescenti su vrlo svjesni utjecaja reputacije koje imaju među svojim vršnjacima. Stoga su nerijetko njihova ponašanja usmjerena k njenom poboljšanju. Vršnjačka reputacija je jedna od baza za uspostavljanje temelja statusa u vršnjačkoj grupi (de Bruyn i Cillessen, 2006). Jedna vrsta reputacije koja se smatra indikatorom uspješne integracije u školi je popularnost učenika (Titkova, Ivaniushina i Alexandrov, 2013).

Mjerenje sociometrijskog statusa

Američki psihijatar J. L. Moreno (prema Babad, 2001) je 1934.-te osmislio sociometrijsku metodu koja je danas postala moćan alat za procjenjivanje socijalnog statusa učenika među vršnjacima. Ovim načinom se brzo i lako ispituju odnosi u grupi, te struktura grupe gdje se dobiva informacija o položaju svakog pojedinca (Jiang i Cillessen, 2005). Moreno je bio sklon korištenju nominacija u određivanju popularnosti pomoću udjela svidanja i nesvidanja. Tako istraživači mogu odrediti položaj sudionika u određenoj grupi na dvjema dimenzijama. Rezultat na dimenziji socijalne preferencije dobiva se oduzimanjem broja nominacija nesvidanja od svidanja, dok se njihovim zbrajanjem dobiva rezultat na dimenziji socijalnog utjecaja (Babad, 2001; Putarek i Keresteš, 2012). Takav dvodimenzionalan model ima i posljedičnu sociometrijsku tipologiju okarakteriziranu skupom distinktivnih ponašanja koja utječu na kvalitetu socijalnih odnosa (van de Schoot, van der Velden, Boom i Brugman, 2010). Dunnington (1957; prema Babad, 2001) je djecu koja imaju više nominacija svidanja nego nesvidanja nazvao popularna. Kod odbačene djece, obrazac je suprotan. Prosječnu kategoriju čine djeca s prosječnim brojem nominacija svidanja i nesvidanja, dok podjednak broj nominacija svidanja i nesvidanja imaju kontroverzni. Zanemareni imaju općenito mali broj nominacija (Putarek i Keresteš, 2012). Uporaba kategorija dominirala je 80- tih i 90- tih, no istraživači radije koriste kontinuirane rezultate nego kategorije zbog boljih metrijskih karakteristika i snaga testova koji koriste kontinuirane rezultate (Jiang i Cillessen, 2005).

U razvojnoj psihologiji poznato je da psihičke osobine i ponašanje imaju tendenciju biti stabilnije kako su djeca starija (Jiang i Cillessen, 2005). Mjerenje sociometrijskog statusa nakon izvjesnog vremenskog perioda ukazuje na stabilnost

temeljnog razvojnog fenomena- dječjeg odnosa s vršnjacima. Prikupljanjem sociometrijskih podataka tokom vremena mogu se procijeniti učinci intervencije usmjerenih na poboljšanje društvenog statusa djece i njihovih socijalnih vještina (Biermen, Miller i Staab, 1987, Mize i Ladd, 1990; sve prema Jiang i Cillessen, 2005).

Stupanj prihvaćenosti pojedinca među članovima vršnjačke grupe može se dobiti nominacijama i postupkom skalnih procjena u kojem na numeričkoj skali određenog raspona procjenjuju popularnost svakog člana grupe kojoj pripadaju. Prilikom nominiranja postavljeni kriteriji mogu biti općeniti i situacijski specifični kada se ispituje određena funkcionalna komponenta (Putarek i Keresteš, 2012). Općenitim nominacijama pojedinac iskazuje svoju emocionalnu naklonost prema članu pripadajuće grupe, dok prosudbenom sociometrijskom tehnikom procjenjivač kao objektivni sudac izravno iznosi vlastite prosudbe o popularnosti vršnjaka (Babad, 2001; Putarek i Keresteš, 2012).

Uključenost učenika u vršnjačkoj mreži može se procijeniti pomoću dvije različite metode kojima se dobiva informacija o dvjema različitim vrstama popularnosti. Sociometrijski status učenika se procjenjuje imenima koja su naveli njihovi vršnjaci, odnosno suučenicima, a koja se odnose na vršnjake koji im se sviđaju (Titkova i sur., 2013.). Percipirana popularnost se procjenjuje postavljanjem direktnih pitanja učenicima koja se odnose na popularnost njihovih vršnjaka (npr. „Tko je u vašem razredu najpopularniji?“).

Percipirana popularnost

Status popularnosti je povezan s mnogim indikatorima zdravog interpersonalnog i individualnog funkcioniranja (de Bruyn i van den Boom, 2005). Na interpersonalnoj razini, popularni adolescenti pokazuju efikasne socijalne vještine i općenito pokazuju vještine pogodne za održavanje bliskih prijateljstava poput topline i odaziva (La Freniere i Charleswath, 1987; prema de Bruyn i van den Boom, 2005). Popularni adolescenti vide svoj socijalni svijet u boljem svijetlu od manje popularnih vršnjaka i doživljavaju manje zadirkivanja od strane vršnjaka.

Percipirana popularnost je česti konstrukt korišten u istraživanjima socijalne psihologije s ciljem otkrivanja psiholoških profila i bihevioralnih obrazaca popularnih i nepopularnih tinejdžera (de Bruyn i van den Boom, 2005). Djeca s visokom razinom sociometrijske popularnosti, tj. učenici koji su visoko povezani u vršnjačkoj mreži, društveni su i voljni pomoći, pokazuju nisku razinu agresije, te imaju manje problema u ponašanju i manje su skloni socijalnom povlačenju. Mnogi demonstriraju vještine vođe, no ne nameću svoje ciljeve. Otvoreni su za kompromise, a njihovi su postupci usmjereni održavanju grupne aktivnosti (Titkova i sur., 2013; Puckett, Aikins i Cillessen, 2008) .

Određivanje percipirane popularnosti provodi se prosudbenom sociometrijom prilikom koje se od pojedinca traži prosudba o popularnosti ostalih članova grupe kojoj pripadaju odgovorom na eksplicitno pitanje. Na taj način istraživači izbjegavaju definiranje popularnosti i prepuštaju sudionicima istraživanja da sami procijene popularnost vršnjaka u skladu s vlastitim implicitnim teorijama o popularnosti (Putarek i Keresteš, 2012).

Percipirana popularnost, kao komponenta socijalne kompetencije, odnosi se na osobne sposobnosti da se bude interpersonalno učinkovit u postizanju ciljeva u socijalnim situacijama (da li za sebe ili za druge) po načelu „igranjem po pravilima“. Ako je potrebno biti uvjerljiv to će se pokušati postići preko argumentiranja, aktivirajući umjereno do visoke razine prisile i energičnosti, pomoću jake asertivnosti, te inteligentnom manipulacijom (de Bruyn, Cillessen i Wissink, 2009).

Adolescenti s visokom razinom percipirane popularnosti su u socijalnom smislu uočljivi i često su percipirani, od strane vršnjaka, kao model za imitaciju, te se uz njih vezuje i prestiž. Često su doživljavani objektom divljenja, izvor su prijedloga i centar pažnje (de Bruyn i van den Boom, 2005).

Istraživanja pokazuju da učenici i profesori imaju mišljenje da pojam popularnosti uključuje socijalni status i dominantnost vjerojatnije nego osobno sviđanje (Babad, 2001). Nerijetko popularni učenici demonstriraju obilježja dominacije i agresije, te doživljavaju probleme u učenju (LaFontana i Cillessen, 2002; prema Titkova i sur., 2013). No, služeći kao dobre vođe i demonstrirajući kooperativno ponašanje, te socijalizirajući se s vršnjacima, sposobni su svoju agresiju efektivno koristiti u

postizanju popularnosti dok se zasjenjuju negativni efekti agresije (Puckett i sur., 2008). Teorija socijalne dominacije (Sidanius i Pratto, 1999; prema Pratto, Sidanius i Levin, 2006) govori da su agresivnost i afilijacija bihevioralni alati koji se koriste da se pridobiju određena sredstva. Percipirano popularna djeca se razlikuju od odbijenih po načinu iskazivanja agresije. Odbijeni su skloni korištenju reaktivnih i neisprovociranih agresivnih ponašanja, dok percipirano popularna djeca vješto koriste instrumentalnu agresiju (de Bruyn i van den Boom, 2005).

Djeca koja su prihvaćena od strane vršnjaka većinom iskazuju željene faktore prilagodbe i izvješćuju o pozitivnim socijalnim prilikama, kao stvaranje prijateljstava (Schwartz i Gorman, 2011; prema Wolters, Knoors, Cillessen i Verhoeven, 2011) i imaju niže rezultate na skali preuzimanja rizika (Mayeux, Houser i Dyches, 2011; prema Wolters i sur., 2011). Nepopularna djeca su često nezrela, pasivna ili podložna utjecaju (Lease, Kennedy i Axelrod, 2002; prema Wolters i sur., 2011) što se vezuje s internaliziranjem problema, niskim samopoštovanjem ili depresijom (Hymel, Bowker i Woody, 1993; prema Wolters i sur., 2011). Popularni učenici su rizični za uporabu droga, neodgovornog seksualnog ponašanja i akademskog neangažiranja (Schwartz i Gorman, 2011; Wolters i sur., 2011).

Dobiveno je da sociometrijska i percipirana popularnosti ne moraju biti u pozitivnim korelacijama, odnosno učenici s visokim stupnjom percipirane popularnosti ne moraju uvijek imati i visoki sociometrijski status i obratno (Titkova i sur., 2013). Podršku hipotezi da popularni pojedinci ne čine homogenu kategoriju daje i istraživanje de Bruyn i Cillessen-a (2006) u kojem razlikuju dvije grupe unutar kategorije popularnih pojedinaca. U jednu grupu spadaju popularni učenici koji se nužno ne sviđaju drugim učenicima, a u drugu grupu spadaju popularni učenici koji se sviđaju vršnjacima. Babad (2001) naglašava distinktivnost psiholoških konstrukata dobivenih prikupljanjem nominacija afektivnom sociometrijom (pojedinačnik iskazuje vlastitu emocionalnu naklonost prema članu određene grupe) i prosudbenom sociometrijom. Prosječne korelacije su tek .44 i većina iste djece (72 %) nisu dobila najveći broj nominacija za sviđanje i za popularnost.

Možemo zaključiti da je percipirana popularnost heterogena, te da osim prosocijalnih osobina i ponašanja ubraja i antisocijalne (Putarek i Keresteš, 2012; Cillessen i Rose, 2005).

Spolne razlike u percipiranoj popularnosti

Mnoga istraživanja govore da su faktori popularnosti spolno specifični. Dječaci, da budu percipirani kao popularni od strane vršnjaka, trebaju demonstrirati da su atletske sposobni, uspješni kod djevojaka i da imaju razvijene socijalne vještine. Kod djevojaka je obrazac drukčiji. Da budu percipirane kao popularne trebaju pokazivati dobar financijski status svojih roditelja, fizičku privlačnost, te bi trebale imati razvijene socijalne vještine i biti uspješne u akademskom smislu (Adler, Kless i Adler, 1992; Lease, Musgrove, Axelrod, 2007; sve prema Titkova i sur., 2013). Akademski učinak je u negativnoj korelaciji s percipiranom popularnosti, ali značajno povećava sociometrijsku. Ipak, važniji je u percipiranoj popularnosti kod djevojaka nego kod mladića, kod kojih ta povezanost može biti i negativna (Adler, 1992; prema de Bruyn i van den Boom, 2005).

Agresivni dječaci s izraženim nasilnim oblicima ponašanja, u grupi su prepoznati kao antisocijalni od strane vršnjaka i učitelja, ali se još uvijek percipiraju kao popularni (de Bruyn i van den Boom, 2005). Djevojke češće koriste prikrivena antisocijalna ponašanja koja su više suptilna i sofisticirana nego otvorena antisocijalna ponašanja, koja češće koriste dječaci (de Schoot i sur., 2010).

Barbara Read (2011, prema Titkova i sur., 2013) navodi temeljne faktore koji utječu na popularnost dječaka: interpersonalne vještine, dosjetljivost, smisao za humor, pamet, postizanje dobrih ocjena bez puno truda i pretjeranog učenja. Skelton (2010; prema Titkova i sur., 2013) za popularne djevojke navodi da imaju razvijene socijalne vještine, postižu dobre ocjene bez vidljivog truda, fizički su privlačne i prate modu.

Kod učenika petog razreda osnovne škole, povezanost percipirane i sociometrijske popularnosti iznosi .70. Nakon četiri godine, kod dječaka povezanost

percipirane i sociometrijske popularnosti iznosi .30, a kod djevojaka -.20 (Lansford, Killea- Jones, Miller i Costanzo, 2009; prema Putarek i Keresteš, 2012).

Spolne su razlike u sociometriji dobro ispitane, no u percipiranoj popularnosti slabije, te istraživanja nisu jednoznačna. U nekim istraživanjima nije bilo razlike (Dijkstra, Cillessen, Lindenberg i Veenstra, 2010; prema Putarek i Keresteš, 2012) dok je u nekima dobiveno da su djevojke popularnije od dječaka (Puckett, Aikins i Cillessen, 2008, Cillessen i Mayeux, 2004; prema Putarek i Keresteš, 2012). U istraživanju na hrvatskom uzorku dobiveno je da su dječaci popularniji od djevojaka (Putarek i Keresteš, 2012).

Samopoštovanje

James (1890; prema Lacković-Grgin, 1994) uvodi pojam samopoimanja u psihološku teoriju. Ovaj konstrukt se može definirati kao fenomenološka organizacija iskustva pojedinca i ideja o njemu samome u svim aspektima njegova života (Combs, 1991; prema Lacković- Grgin, 1994). Samopoimanje je često predmet istraživanja psihologijskih, sociologijskih i edukacijskih znanosti obzirom da vjerovanja pojedinca o njemu samom utječu na njegove odluke i daljnja ponašanja (Lebedina- Manzoni, Lotar i Ricijaš, 2008).

Središnji aspekt samopoimanja je samopoštovanje koje razni autori, ovisno o njihovom teorijskom polazištu, mjernim instrumentima koje koriste, načinu istraživanja i slično, različito definiraju i opisuju. Coopersmith (1967; Ahmed, Valliant i Swindle, 1985) definira samopoštovanje kao evaluaciju kojom pojedinac odražava stav prihvaćanja ili neprihvatanja sebe, te ta evaluacija ukazuje na stupanj uvjerenja u vlastitu sposobnost, važnost, uspješnost ili vrijednost.

Samopoštovanje se odnosi na procjenu osobe njegove ili njezine vrijednosti. Globalno samopoštovanje se odnosi na globalni vrijednosni sud o sebi, dok domene specifičnog samopoštovanja uključuje ocjenjivanje nečije vrijednosti u određenom području. To je afektivno zasićena samoprocjena i jedna od najčešće proučavanih osobina u psihologiji adolescenata.

Visoko samopoštovanje se tipično promatra kao indikator psihičkog zdravlja, te se smatra da je bitno za održavanje optimalnog funkcioniranja i kao takav, važan je prethodnik produktivnosti i osjećaju sreće (Baumeister, Campbell, Krueger i Vohs, 2003; prema Grumm, Nestler i Collani, 2009).

Već krajem predškolske dobi možemo razlikovati djecu s nižom razinom samopoštovanja od djece s višom razinom samopoštovanja. Na sam razvoj samopoštovanja utječu kognitivni i afektivni procesi, te interakcije sa značajnim drugima. Kod mlađih uzrasta presudne su interakcije s roditeljima, dok u doba adolescencije interakcije s vršnjacima postaju znatno važnije. U doba kasne adolescencije razvijamo vlastita vjerovanja i stavove koji u manjoj mjeri ovise o utjecajima ostalih iz naše okoline (Lebedina-Manzoni i sur., 2008).

Osobe s višom razinom samopoštovanja lakše započinju i prekidaju socijalne interakcije i odnose (Baumeister i sur., 2003; prema Burić, Macuka, Sorić i Vulić-Prtorić, 2008). Isto tako, osobe koje imaju bolju sliku o sebi, imaju više pouzdanja u vlastite kompetencije, te veća očekivanja uspjeha što dovodi do povećanja motivacije i ustrajnosti u postizanju određenih ciljeva. Coopersmith (1967; prema Burić i sur., 2008) je utvrdio da su djeca s višim samopoštovanjem asertivnija, nezavisnija i kreativnija u usporedbi s djecom s nižom razinom samopoštovanja.

Nadalje, samopoštovanje predstavlja osobni resurs koji je povezan s kognitivnim procjenama stresne situacije, s načinima suočavanja, ali i s njihovim ishodima (Lazarus i Folkman, 1987; prema Anić i Brdar, 2007). Pojedinci uvjereni u vlastitu efikasnost skloni su aktivnom i ustrajnom suočavanju s izazovnom situacijom što također može biti razlog da adolescenti višeg samopoštovanja doživljavaju manje stresa (Timko, Moos i Michelson, 1993; prema Anić i Brdar, 2007).

Interakcije s vršnjacima se odvijaju u formalnim i neformalnim dječjim grupama u kojima djeca zauzimaju određen socijalni status koji je posebno značajan u osnovnoškolskoj dobi kada je težnja za druženjem i prihvaćenošću najizraženija (Pastor, 2004). Povezanost razine samopoštovanja i sociometrijskog položaja dobivena je u istraživanju provedenom na uzorku desetogodišnjaka. Lacković-Grgin (1990; prema Lebedina-Manzoni i sur., 2008) navodi zaključak da najviše samopoštovanje imaju djeca koja imaju status popularnog djeteta. Autorica niže samopoštovanje objašnjava

nemogućnošću uspostavljanja bliskih odnosa s članovima grupe. U takvim uvjetima, učenici se teško mogu smatrati vrijednima, uspješnima i sposobnima. Negativan je učinak na samopoštovanje učenika, odnosno na percepciju vlastite vrijednosti kada značajni drugi nemaju visoko mišljenje o njima ili kada su odbačeni od strane referentne grupe (McMullin i Caimey, 2004; prema Burić i sur., 2008).

Istraživanja su pokazala da su adolescenti ekstremno zaokupljeni s izgledom i popularnosti (Eder, 1985; prema de Bruyn i van den Boom, 2005) te da (ne) odobravanje od strane vršnjaka općenito ima veći utjecaj na samopoštovanje nego od strane bliskih prijatelja (Harter, 1990; prema de Bruyn i van den Boom, 2005). De Bruyn i van den Boom (2005) su u svome istraživanju dobili direktnu pozitivnu vezu samopoštovanja i percipirane popularnosti, te navode da učenici koji su kao takvi prepoznati u svome društvu, iskazuju više razine samopoštovanja.

Samoeфикаsnost

Socijalno-kognitivna teorija ističe važnost uloge očekivanja u oblikovanju ponašanja, dostizanju cilja i općenito u ljudskom funkcioniranju (Bandura, 1986; prema Karademas, 2006). Razlikujemo dvije vrste očekivanja. Očekivanja vezana uz samoeфикаsnost se odnose na sposobnosti pojedinca da ostvari željeni cilj, dok se očekivanja ishoda odnose na vjerojatnost dostizanja željenog ishoda.

Uvjerenja o samoeфикаsnosti reguliraju ljudsko djelovanje kroz kognitivne, motivacijske, afektivne procese i procese odlučivanja. Smatra se da unutar mehanizma ljudskog funkcioniranja nema pervazivnije misli od ljudskih vjerovanja u njihovu eфикаsnost upravljanja vlastitog funkcioniranja i uvježbavanju kontroliranja događaja koji se odnose na njihove živote (Benight i Bandura, 2004). Nakon određenog ponašanja, ljudi interpretiraju njegove ishode stvarajući iskustvo koje je bitno u procjeni samoeфикаsnosti. Ishodi koji se procjenjuju kao uspješni povećavaju razinu samoeфикаsnosti dok ga oni neuspješni smanjuju. No, osim vlastitog iskustva i vikarijsko ima svoj udio u oblikovanju vjerovanja o samoeфикаsnosti. Iako je taj izvor informacija manje značajan od vlastitog iskustva, procjene ishoda ponašanja drugih ljudi dobivaju na značaju kada postoji nesigurnost u vlastite sposobnosti ili u situaciji kada je direktno iskustvo ograničeno. U obzir se treba uzeti i kako se procjenjivač

uspoređuje u odnosu s promatranom osobom. Kada opažatelj svoje sposobnosti procjenjuje superiornijima od promatrane osobe, neuspjeh neće imati negativan utjecaj što nije slučaj u suprotnome (Katalenić, 2008). Nadalje, uvjeravanje od strane drugih može imati značajan doprinos u stvaranju percipirane samoefikasnosti kada poštujemo tu osobu i njeno mišljenje. Na razinu očekivane osobne samoefikasnosti utječe i trenutna tjelesna i emocionalna stanja kao što su umor, bol ili neka raspoloženja koja mogu tu razinu umjetno smanjiti (Vlahek, 2008).

Nerijetke su zabune uporabe konstrukta samoefikasnosti i percepcije osobne kompetentnosti. Pintrich i Schunk (1996; prema Juretić, 2008) navode da samoefikasnost uključuje organizaciju i izvršavanje akcije na određen način što uključuje situacijsko gledište, dok kompetentnost označava posjedovanje adekvatnih sposobnosti i kapaciteta da se djeluje na efikasan način. Razlika leži u činjenici da kompetentnost odražava potencijal za djelovanje, a efikasnost konkretnu djelotvornost (Vlahek, 2008).

Kako bi se postiglo efikasno funkcioniranje potrebne su i vještine i vjerovanje da se te vještine mogu uspješno koristiti. Osobe s višom razinom samoefikasnosti uključivati će se u izvođenje zadataka koji unapređuju razvoj njenih vještina i sposobnosti, a kada je samoefikasnost niska, manje je vjerojatno da će se ljudi uključivati u nove zadatke (Sorić i Vulić- Prtorić, 2008). Izbjegavanjem takvih zadataka ne mogu dobiti povratnu informaciju koja bi mogla narušiti trenutnu negativnu percepciju samoefikasnosti. Osobe koje pretjerano podcjenjuju svoju efikasnost, osim što će ograničavati svoj potencijal za učenje i razvoj, vjerojatno će patiti od nepotrebne anksioznosti i sumnje u sebe koje mogu povećati vjerojatnost neuspjeha (Pintrich i Schunk, 1996; prema Juretić, 2008). Optimalnom procjenom samoefikasnosti smatra se ona koja malo nadilazi stvarne sposobnosti jer tada osoba bira izazovne zadatke, ulaže više truda, te je ustrajnija i doživljava manje anksioznosti koja može interferirati s učinkom (McCormick i McPherson, 2003; prema Sorić i Vulić- Prtorić, 2008).

Domene samoefikasnosti

Osim globalne samoefikasnosti, može se mjeriti i samoefikasnost specifična za određeno područje. Ipak, navedeni konstrukti su dio istog mentalnog sustava, te stoga ne čudi da imaju svojih dodirnih točaka. Dosljedno tome, osoba koja sebe percipira efikasnom općenito, vjerojatno će se percipirati efikasnom i u većem broju različitih situacija u odnosu na osobu koja sebe globalno percipira manje efikasnom (Vlahek, 2008).

Akadska samoefikasnost se odnosi na percipiranu mogućnost snalaženja u učenju i školskom gradivu, te na ispunjavanje školskih očekivanja (Bandura, 1999). Multon, Brown i Lent (1991; prema Juretić, 2008) su uvdili povezanost uvjerenja o samoefikasnosti s akademskom izvedbom i ustrajnosti. Učenici koji primjenjuju učinkovite strategije suočavanja sebe opažaju kao kompetentne na području učenja i imaju više samopoštovanje (Anić i Brdar, 2007).

Emocionalna samoefikasnost se odnosi na uvjerenja pojedinca o vlastitim sposobnostima snalaženja i nošenja sa svojim osjećajima. Emocionalni kapacitet samoefikasnosti se očituje u sposobnosti osobe da se nose s negativnim emocionalnim doživljajima djelujući na njihov intenzitet, frekvenciju i trajanje. Iako se mogu dovesti u vezu, emocionalna inteligencija nadilazi socijalnu samoefikasnost širim aspektima samopercepcije i dispozicijama koje obuhvaća (Kirk, Schutte i Hine, 2008).

Dosadašnja istraživanja emocionalne samoefikasnosti pokazala su da predstavlja važan prediktor akademskog uspjeha, te je viša emocionalna samoefikasnost povezana s pozitivnim raspoloženjem (Kirk i sur., 2008).

Percepcija socijalne samoefikasnosti je pouzdanje pojedinca u njegovu sposobnost da se uključi u socijalne interakcije koje podrazumijevaju iniciranje i održavanje interpersonalne veze (Smith i Betz, 2000; prema Erozkana i Deniz, 2012). Socijalna samoefikasnost je široko upotrebljavan konstrukt u temi psihološke prilagodbe i mentalnog zdravlja, te se dovodi u vezu sa samopoštovanjem, snalažljivošću, socijalno anksioznošću, usamljenošću i depresivnom simptomatologijom (Erozkana i Deniz, 2012). Pooput (1994; prema Erozkana i Deniz, 2012) je dobio

negativnu povezanost socijalne samoefikasnosti s usamljenosti i depresijom dok se pozitivna povezanost dosljedno dobiva između socijalne samoefikasnosti i razina samopoštovanja (Connolly, 1989, Herman i Betz, 2004, 2006, Smith i Betz, 2002; sve prema Iskender i Askin, 2010).

Osobe koje imaju pouzdanje u svoje sposobnosti da budu socijalno efikasni, češće će koristiti manipulaciju nego oni koji vjeruju da će biti neuspješni. Smatra se da će mladi koji misle da su socijalno efikasni, postići viši status u vršnjačkoj grupi, odnosno da postoji pozitivna povezanost socijalne samoefikasnosti i percipirane popularnosti (Puckett i sur., 2008). Mladi koji su popularni su vjerojatno dio skupine adolescenata slične razine samoefikasnosti i prosocijalnog ponašanja koji modeliraju i međusobno jačaju prosocijalno ponašanje. Na taj način postaju vještiji, te dobivanjem nagrada od interakcija olakšavaju svakodnevno funkcioniranje. Percipirana popularnost ima značajnu važnost u adolescenciji, ne samo radi nagrada već i zbog doprinosa međuljudskom povjerenju i stručnosti (Puckett i sur., 2008).

Relativno novi konstrukt, percipirana popularnost, se u dosadašnjim istraživanjima pokazala kao bitna odrednica interpersonalnog i intrapersonalnog funkcioniranja, te izuzetno važna u adolescentskoj dobi. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati odnos percipirane popularnosti sa samopoštovanjem i samoefikasnosti koju imaju učenici. Kako bismo dobili procjenu popularnosti svih sudionika, korištena je tehnika skalnih procjena koje su lakše primjenjive, a procjene su stabilnije nego one dobivene tehnikom nominacija (Maassen, van Boxtel, Goossens, 2005; prema Putarek i Keresteš, 2012).

PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

1. Ispitati spolne razlike u samopoštovanju, akademskoj samoefikasnosti, emocionalnoj samoefikasnosti, socijalnoj samoefikasnosti i percipiranoj popularnosti učenika.
2. Ispitati doprinos varijabli spola, samopoštovanja, te akademske, emocionalne i socijalne samoefikasnosti u objašnjavanju individualnih razlika između učenika u percipiranoj popularnosti.

Hipoteze:

U skladu s ranijim istraživanjima, očekujemo statistički značajnu razliku u samopoštovanju tako da će djevojke imati niže izraženo samopoštovanje nego mladići (Pokrajac-Bulian, Mohorić i Durović, 2007).

Očekuje se statistički značajna razlika u percipiranoj akademskoj samoeфикаsnosti, pri čemu će djevojke postizati veće rezultate no mladići. Statistički značajna razlika očekuje se u socijalnoj i emocionalnoj samoeфикаsnosti pri čemu će mladići iskazivati veću samoeфикаsnost nego djevojke (Bandura, 1999).

Očekujemo statistički značajnu razliku u percipiranoj popularnosti. Mladići će biti percipirani kao popularniji nego djevojke (Putarek i Keresteš, 2012).

Očekujemo da će spol biti značajan prediktor u objašnjenju varijance percipirane popularnosti (Scholte, Segers i Spijkerman, 2010). Obzirom da prijašnja istraživanja nisu ispitivala doprinos varijabli samopoštovanja, akademske, emocionalne i socijalne samoeфикаsnosti u objašnjenju varijance percipirane popularnosti, nemamo pretpostavku o tome koji bi prediktori mogli biti značajni.

METODOLOGIJA

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 187 učenika (114 učenica i 73 učenika) drugih (41 %) i trećih (59 %) razreda gimnazijskog programa škole Opća gimnazija i strukovna škola Jurja Dobrile u Pazinu. Raspon dobi se kreće od 15 do 18, a prosjek dobi je 16.65 (SD=.59).

Mjerni instrumenti

Prosudbena sociometrijska tehnika skalnih procjena traži od procjenjivača da kao objektivni sudac iznosi svoje prosudbe o popularnosti vršnjaka na ljestici od 1-5 (1 označava „uopće nije popularan“, 5 označava „u potpunosti je popularan“). Drugim riječima, svaki ispitanik daje vlastitu kognitivnu percepciju traženog kriterija za sve suučenike razreda (Babad, 2001). Učenicima se dijeli lista imena svih učenika određenog razreda, te je uz svako ime ljestvica na kojoj označavaju odgovarajući broj. Pritom ne ocjenjuju vlastitu popularnost, a ako to učine, procjena se ne uzima u obradu. U našem istraživanju, učenicima je u uputi naglašeno da ne ocjenjuju sviđanje nego popularnost, prema njihovim implicitnim teorijama. Isto tako, iz obrade su isključeni dobiveni rezultati percipirane popularnosti za učenike koji nisu bili prisutni ili su odbili sudjelovati u istraživanju (jedna učenica trećega razreda). Za svakog učenika posebno je izračunati prosjek popularnosti pomoću procjena koje su dali suučenici. Stoga, mogući raspon rezultata je od 1-5. U izračun se nisu uzimale procjene učenika koji su imali neadekvatan obrazac odgovaranja, odnosno oni koji su svim učenicima davali jednake procjene (četiri učenika i tri učenice drugih razreda, te devet učenika trećih razreda).

Coopersmithov upitnik samopoštovanja (CUSP) je hrvatska adaptacija upitnika samopoštovanja (SEI, Self-Esteem Inventory, Coopersmith, 1967; prema Kurtović, 2007). Originalno ima dvije forme. Forma A ima 58 čestica (50 mjeri različite aspekte samopoimanja, a 8 čestica spadaju u skalu laži) i 5 subskala, a forma B 35 čestica i nema subskala. Skraćena verzija A forme (koja je korištena u ovom istraživanju) ima 25 tvrdnji prinudnog izbora gdje ispitanici odgovaraju opisuju li tvrdnja točno ili netočno

kako se oni obično osjećaju. Ukupni rezultat je zbroj pozitivnih odgovora, te je raspon mogućeg rezultata od 0-25. Ovakva skala je najčešće korištena u istraživanjima samopoštovanja i provjeravana kao valjana mjera. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije je zadovoljavajuća i iznosi .83. Višestruko je potvrđena opravdanost korištenja skale kao unidimenzionalne mjere (Kurtović, 2007).

Upitnik samoeфикаsnosti za djecu (SEQ-C) konstruirao je Peter Muris (2001; prema Vulić- Prtorić i Cifrek- Kolarić, 2010) za ispitivanje dječjeg osjećaja samoeфикаsnosti u tri područja: akademskom, emocionalnom i socijalnom. Ispitanici bilježe svoje odgovore na pripadajućoj ljestvici od 5 stupnjeva (1 znači „uopće nije točno“, 5 znači „u potpunosti je točno“) pri čemu procjenjuju koliko se ponašanje koje opisuje tvrdnja odnosi na njih. Upitnik se sastoji od 24 čestica, od kojih se 9 odnosi na socijalnu samoeфикаsnost (npr. „Nije mi teško uklopiti se u zajednički rad s drugim učenicima.“), 7 na emocionalnu samoeфикаsnost (npr. „Mogu lako kontrolirati svoje osjećaje.“) i 8 na akademsku samoeфикаsnost (npr. „Lako se koncentriram na učenje i kada postoje druge zanimljive stvari oko mene.“). Socijalna samoeфикаsnost se odnosi na percipiranu sposobnost za odnose s vršnjacima i asertivnost, dok se emocionalna odnosi na percipiranu sposobnost suočavanja s negativnim emocijama. Akademska samoeфикаsnost odnosi se na percipiranu mogućnost snalaženja u učenju i školskom gradivu, te na ispunjavanje školskih obaveza (Vulić- Prtorić i Sorić, 2006). Raspon mogućeg ukupnog rezultata na skali samoeфикаsnosti je 24-120, na skali socijalne samoeфикаsnosti 9-45, na skali emocionalne samoeфикаsnosti 7-35 i na skali akademske samoeфикаsnosti 8-40.

Pouzdanost za skalu akademske samoeфикаsnosti Cronbach α iznosi .82, za skalu socijalne samoeфикаsnosti .80, za skalu emocionalne samoeфикаsnosti .78, dok Cronbach α za cijelu skalu iznosi .87. U dosadašnjim istraživanjima pokazala se zadovoljavajuća osjetljivost, pouzdanost i konstruktna valjanost, te se može preporučiti njegova primjena u našoj populaciji (Vulić- Prtorić i Sorić, 2006).

Postupak

Prije same provedbe istraživanja, prikupljena su imena svih učenika razrednih odjeljenja u kojima se planira provesti istraživanje s ciljem formiranja upitnika socijalnog statusa.

U dogovorenoj satnici unutar redovne nastave, provedeno je grupno ispitivanje koje je trajalo prosječno 15 do najviše 20 minuta. Na samom početku, istraživač je predstavio sebe i samo istraživanje, te ukratko objasnio da će se dobiveni podaci koristiti samo u svrhu ovog istraživanja i se da njihova imena u daljnjem radu neće koristiti. Naglašeno je da individualni podaci neće biti dostupni neovlaštenim osobama među koje spadaju njihovi roditelji, profesori i vršnjaci. Sve što je objašnjeno prije samog početka ispitivanja, učenicima je istovremeno dostupno i na stranicama pristanka na sudjelovanje u istraživanju koje je voditelj prethodno podijelio. Također, na pristanku je navedeno da ako žele imati uvid u vlastiti rezultat ili rezultate razreda i generacije, to im je omogućeno javljanjem na navedeni kontakt.

Nakon što su potpisali pristanak, učenike se zamolilo da na vrh prvog upitnika napišu svoje ime i prvo slovo prezimena (u slučaju da u razredu ima poklapanja imena), spol i dob. Voditelj je zatim provjerio jesu li su svi učenici to učinili. Nakon toga slijedilo je rješavanje upitnika i to sljedećim redoslijedom: Coopersmithov upitnik samopoštovanja, Upitnik samoefikasnosti za djecu i Upitnik socijalnog statusa kojim prosudbenom sociometrijskom tehnikom skalnih procjena dobivamo percipiranu popularnost svih sudionika. Učenike se zamolilo da pokušaju ne preskakati tvrdnje, odnosno imena, te da odgovaraju iskreno. Prije rješavanja svakog upitnika, učenicima je dana uputa (koja je bila zapisana na vrhu), te je rješavanje započelo nakon što je voditelj postavio pitanje „Je li svima jasna uputa?“ i na njega dobio potvrđan odgovor. Nakon rješavanja, učenike se zamolilo da provjere da li su odgovorili na sve tvrdnje, odnosno jesu li procijenili sve prisutne učenike.

Kada su bili sakupljeni svi upitnici u razredu, voditelj se zahvalio učenicima na njihovim odgovorima i profesoru na danom vremenu.

REZULTATI

Spolne razlike u samopoštovanju, domenama samoefikasnosti i percipiranoj popularnosti

Deskriptivni podaci prikazani su u Tablici 1 za varijable samopoštovanje, akademsku samoefikasnost, emocionalnu samoefikasnost, socijalnu samoefikasnost i percipiranu popularnost.

Tablica 1
Deskriptivni podaci ispitanih varijabli (N = 171)

Varijable	Minimum	Maksimum	M	SD
Samopoštovanje	6	25	17.80	4.47
Akadska samoefikasnost	12	40	25.75	6.07
Emocionalna samoefikasnost	11	35	23.41	4.38
Socijalna samoefikasnost	20	45	33.95	5.33
Percipirana popularnost	1.60	4.86	3.37	0.71

U Tablici 2 prikazani su prosječni rezultati koji postižu djevojke i mladići na dimenzijama samopoštovanja, akademske samoefikasnosti, emocionalne samoefikasnosti, socijalne samoefikasnosti i percipirane popularnosti. Prosječan rezultat koji dječaci postižu na skali akademske samoefikasnosti je oko srednje vrijednosti skale, dok je prosječan rezultat koji djevojčice postižu pomaknut prema višim vrijednostima. Na skali emocionalne samoefikasnosti, prosječan rezultat koji djevojke postižu je pomaknut prema višim vrijednostima skale, dok je kod dječaka taj pomak još veći. Na skali socijalne samoefikasnosti, prosječan rezultat koji postižu djevojke i dječaci također je pomaknut prema višim vrijednostima. Prosječan rezultat koji učenici postižu na skali percipirane popularnosti, pomaknut je prema višim vrijednostima.

Proveden je Kolmogorov- Smirnovljev test kojim je ustanovljeno da distribucije navedenih varijabli ne odstupaju od normalnih što nam dozvoljava uporabu parametrijskih postupaka u daljnjoj analizi. Ipak, distribucija varijable samopoštovanja

odstupa od normalne raspodjele ($Z= 1.66, p < .01$). Negativno je asimetrična što znači da sudionici imaju više rezultate na skali samopoštovanja nego što se pretpostavlja normalnom distribucijom.

Dosadašnja podjela na visoko i nisko samopoštovanje, koja se rabi u istraživanjima nije sasvim opravdana obzirom da je distribucija samopoštovanja u populaciji pomaknuta prema višim vrijednostima (Schmitt i Allik, 2005; prema Jelić, 2012). U većini istraživanja pojam „nisko samopoštovanje“ se odnosi na osobe koje su pomalo nesigurne u svoj pojam o sebi, odnosno koje na skali samopoštovanja postižu rezultate oko srednje vrijednosti.

Prvi problem istraživanja odnosi se na ispitivanje spolnih razlika u samopoštovanju, akademskoj, socijalnoj i emocionalnoj samoeфикаsnosti, te u percipiranoj popularnosti. Za utvrđivanje spolnih razlika proveden je t- test za nezavisne uzorke čiji su podaci, zajedno s aritmetičkim sredinama i standardnim devijacijama ispitanih varijabli posebno kod djevojaka i mladića, u Tablici 2.

Tablica 2

Spolne razlike u samopoštovanju, akademskoj, emocionalnoj i socijalnoj samoeфикаsnosti, te u percipiranoj popularnosti ispitane t- testom za nezavisne uzoke

	Djevojke		Dječaci		t	df	p
	M	SD	M	SD			
Samopoštovanje	17.49	4.68	18.38	4.02	1.26	169	.21
Akademski samoeфикаsnost	26.60	5.57	24.18	6.67	2.53	169	.01
Emocionalna samoeфикаsnost	22.48	4.19	25.13	4.23	3.93	169	.00
Socijalna samoeфикаsnost	33.81	5.59	34.22	4.83	0.47	169	.64
Percipirana popularnost	3.27	.69	3.55	.72	2.24	169	.01

U Tablici 2 možemo vidjeti da u samopoštovanju nije dobivena statistički značajna razlika između djevojaka i dječaka. Statistički značajna razlika dobivena je u varijabli akademske samoeфикаsnosti pri čemu se djevojke procjenjuju efikasnijima no dječaci. Mladići i djevojke se statistički značajno razlikuju u emocionalnoj, no ne i u socijalnoj samoeфикаsnosti. Djevojke svoju sposobnost suočavanja s negativnim

emocijama procjenjuju nižom nego dječaci svoju. Statistički značajna razlika dobivena je i u percipiranoj popularnosti. Djevojke su manje percipirano popularne od mladića.

Predviđanje percipirane popularnosti

Drugi problem istraživanja odnosi se na doprinos varijabli spola, samopoštovanja, akademske, emocionalne i socijalne samoefikasnosti u objašnjavanju kriterija percipirane popularnosti. Korelacije između podataka dobivenih na cijelom uzorku prikazane su u Tablici 3.

Tablica 3
Korelacijska matrica ispitanih varijabli (N =171)

	Spol	Samopoštovanje	Akademska samoefikasnost	Emocionalna samoefikasnost	Socijalna samoefikasnost	Percipirana popularnost
Spol	1	0.10	-.19*	.29**	.04	.18**
Samopoštovanje		1	.53**	.51**	.35**	.09
Akademska samoefikasnost			1	.17**	.27**	-.07
Emocionalna samoefikasnost				1	.44**	.11
Socijalna samoefikasnost					1	.39**
Percipirana popularnost						1

* p<.05; ** p< .01

Varijabla spol je statistički značajno povezana s akademskom i emocionalnom samoefikasnosti te s percipiranom popularnosti. Dječaci imaju višu emocionalnu samoefikasnost i percipirani su popularniji nego djevojke. Djevojke se percipiraju više akademski efikasne nego dječaci.

Dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost samopoštovanja s akademskom, emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti, te akademske samoefikasnosti s emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti. Osim toga, u pozitivnoj korelaciji su emocionalna i socijalna samoefikasnost, te socijalna samoefikasnost s percipiranom popularnosti.

Zbog dobivenih spolnih razlika, ispitane su korelacije posebno za djevojke i mladiće. U Tablici 4 prikazani su koeficijenti korelacije između varijabli samopoštovanja, akademske samoefikasnosti, emocionalne i socijalne samoefikasnosti i percipirane popularnosti za djevojke i za mladiće.

Tablica 4
Prikaz koeficijenata korelacije varijabli korištenih u istraživanju posebno za muške (ispod dijagonale; n= 60) i ženske (iznad dijagonale; n= 111) sudionike

	Samopoštovanje	Akademska samoefikasnost	Emocionalna samoefikasnost	Socijalna samoefikasnost	Percipirana popularnost
Samopoštovanje	1	.58**	.49**	.39**	.09
Akademska samoefikasnost	.55**	1	.30**	.26**	.03
Emocionalna samoefikasnost	.54**	.16	1	.46**	.08
Socijalna samoefikasnost	.25	.37*	.43*	1	.43**
Percipirana popularnost	.04	-.13	.01	.30*	1

* $p < .05$; ** $p < .01$

Kod djevojaka je dobivena statistički značajna povezanost samopoštovanja s akademskom, emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti. Učenice koje imaju više samopoštovanje, imaju višu akademsku, socijalnu i emocionalnu samoefikasnost, te obratno. Pozitivna povezanost dobivena je između akademske i emocionalne samoefikasnosti, te između akademske i socijalne samoefikasnosti. Osim toga, u pozitivnoj korelaciji su emocionalna i socijalna samoefikasnost. Učenice koje imaju nižu akademsku samoefikasnost imaju i nižu emocionalnu i socijalnu samoefikasnost, te obratno. Socijalna samoefikasnost je ostvarila povezanost s kriterijem, međutim ne visoku. Učenice koje su niže percipirano popularne, postižu niže rezultate na skali socijalne samoefikasnosti i obratno.

Kod dječaka, samopoštovanje je značajno povezano s akademskom i emocionalnom samoefikasnosti, no ne i sa socijalnom samoefikasnosti, kao što je slučaj kod djevojaka. Socijalna samoefikasnost je značajno povezana s akademskom i emocionalnom samoefikasnosti, te s percipiranom popularnosti, odnosno kriterijem.

Proveli smo višestruku regresijsku analizu na cijelom uzroku ($N= 171$) čiji su rezultati prikazani u Tablici 5. Računanjem višestruke regresijske analize za kriterijsku varijablu percipirane popularnosti na temelju β koeficijenata odredili smo relativnu važnost pojedinih prediktora u prognozi peripirane popularnosti.

Tablica 5

Rezultati višestruke regresijske analize: predviđanje percipirane popularnosti na temelju varijabli spola, samopoštovanja, akademske, emocionalne i socijalne samoefikasnosti (N= 171)

	β
Spol	.17*
Samopoštovanje	.09
Akademska samoefikasnost	-.18*
Emocionalna samoefikasnost	-.16
Socijalna samoefikasnost	.47**
R	.46
R ²	.22
Korigirani R ²	.19
F	9.16**

* $p < .05$; ** $p < .01$

Prediktori spol, samopoštovanje, akademska, emocionalna i socijalna samoefikasnost objašnjavaju 19.4% varijance kriterijske varijable, odnosno, percipirane popularnost. Pritom se socijalna samoefikasnost pokazala kao najznačajniji prediktor. Učenici koji su imali veći stupanj socijalne samoefikasnosti imali su veću percipiranu popularnost. Također, značajni su prediktori akademska samoefikasnost i spol. Nižu percipiranu popularnost imali su učenici s višim stupnjem akademske samoefikasnosti, te obratno. Učenici su imali višu percipiranu popularnost. Prediktori samopoštovanje i emocionalna samoefikasnost nisu se pokazali značajnima u predviđanju percipirane popularnosti.

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati spolne razlike u samopoštovanju, akademskoj samoefikasnosti, emocionalnoj samoefikasnosti, socijalnoj samoefikasnosti i u percipiranoj popularnosti. Osim toga, ispitali smo doprinos varijabli spola, samopoštovanja, akademske, socijalne i emocionalne samoefikasnosti u objašnjavanju kriterija percipirane popularnosti.

Spolne razlike u samopoštovanju, domenama samoefikasnosti i percipiranoj popularnosti

T- testom za nezavisne uzorke provjerili smo postoje li spolne razlike u ispitanim varijablama. Utvrdili smo da postoji tendencija da mladići iskazuju više samopoštovanja nego djevojke, no nesukladno postavljenoj hipotezi i prijašnjim istraživanjima (Ručević i Duvnjak, 2010; Pokrajac- Bulian i sur., 2007), ta razlika nije statistički značajna.

Većina istraživanja su pokazala da mladići imaju nešto više samopoštovanje nego djevojke, no ne postoji potpuna suglasnost autora o samopoštovanju adolescenata različitog spola (Slunjski, 2006). Različiti se razlozi pripisuju dobivenim spolnim razlikama u samopoštovanju. Istraživanja u kojima su korištene višedimenzionalne skale samopoštovanja, pokazuju da nema značajnih spolnih razlika na općoj razini već da se djevojke i dječaci razlikuju u pojedinim njegovim dimenzijama (Sabljak, 2005). Spolne razlike u dimenzijama samopoimanja utvrđene su u dimenzijama tjelesnog izgleda i sportskih kompetentnosti na kojima dječaci postižu statistički značajno više rezultate od djevojčica. Utvrđene su i spolne razlike u dimenziji regulacija ponašanja na kojoj djevojčice postižu više rezultate u usporedbi s dječacima.

Kao mogući razlog spolnih razlika smatraju se različiti izvori samopoštovanja kod djevojaka i mladića. Osobni odnosi smatraju se središnji za samopoštovanje djevojaka, dok su individuacija, dominantnost, te uspješnost u školi ključni za razvoj samopoštovanja kod dječaka (Kendler, Gardner i Prescott, 1994; prema Burić i sur., 2008). Nadalje, neki autori navode (Connor, Poyrazli, Ferrer-Wreder i Grahame, 2004; prema Burić i sur., 2008) da se spolne razlike u samopoštovanju mogu pripisati pristranosti u davanju odgovora, odnosno da su djevojke skromnije u samoprocjenama

od dječaka što je mogući odraz postojećih stereotipa. Muškarci i žene imaju uglavnom slične stereotipe, te očekuju od žena općenito slabije rezultate (Miljković i Rijavec, 1996; prema Pastor, 2004).

Ipak, nerijetka su istraživanja pokazala da nema spolnih razlika u samopoštovanju ili čak da te razlike idu u suprotnom smjeru (Burić i sur., 2008). U istraživanju Bezinović i Lacković-Grgin (1990; prema Pastor, 2004) nisu dobivene razlike između djevojaka i mladića neovisno o dobi.

U istraživanju DuBoisa, Eitela i Felnera (1994; prema Brajša-Žganec, Raboteg-Šarić i Franz, 2000) pokazalo se da dobri obiteljski odnosi i primljena socijalna podrška od članova obitelji značajno pridonose samopoštovanju adolescenata. Adolescenti koji percipiraju da su njihovi roditelji autoritativni, odnosno da imaju visoku razinu topline i razumijevanja prema svojoj djeci, te visoku razinu zahtjeva za zrelim ponašanjem, postižu značajno više rezultate na skalama samopoštovanja od adolescenata koji percipiraju svoje roditelje kao permisivne i autoritarne.

Ebru Ikiz i Sani Cakar (2010) u svome istraživanju nisu dobili značajne razlike u samopoštovanju adolescenata obzirom na spol. Ipak, dobili su pozitivnu korelaciju samopoštovanja i percepcije socijalne podrške. Može se reći da, neovisno o spolu, kada se razina socijalne podrške, koju adolescenti percipiraju od strane roditelja ili vršnjaka poveća, raste i razina samopoštovanja adolescenata.

Postavljene hipoteze o postojanju statistički značajnih spolnih razlika u akademskoj i emocionalnoj samoeфикаsnosti, te u percipiranoj popularnosti smo potvrdili.

Dobili smo da su djevojke postizale više rezultate nego mladići u akademskoj samoeфикаsnosti. Dječaci često moraju skrivati svoj interes za dobrim ocjenama, odnosno interes i uloženi trud za uspješnost u školi (Adler, 2002; prema Titkova i sur., 2013). Bandura (1999) navodi da osobe koje imaju visok osjećaj akademske učinkovitosti, prepreke gledaju kao savladive, pa ulažu veći napor nego oni s percipiranom niskom akademskom učinkovitosti što je dosljedno višestruko potvrđenom utjecaju samoeфикаsnosti na spremnost za djelovanje što se posljedično odražava i na školski uspjeh.

U našem istraživanju se pokazalo da mladići iskazuju više razine emocionalne samoefikasnosti nego djevojke što je u skladu s istraživanjima koje je proveo Muris (2001, 2002; prema Willmse, 2008). Kroz odgoj se uči dječake i od njih očekuje da moraju imati kontrolu nad svojim emocijama, te obzirom na činjenicu da su prilikom suočavanja s problemom ili negativnim emocijama, skloni njihovom izbjegavanju (dok će djevojke ruminirati), rezultati su očekivani. Viši rezultat na tvrdnjama koje ispituju emocionalnu samoefikasnost kao što su: „Lako mi je samog sebe razveseliti kad mi se dogodi nešto neugodno.“, „Lako mogu sebe smiriti kada sam uplašen.“ ili npr. „Lako mi je potisnuti neugodne misli.“ pokazuje da dječaci imaju veću kontrolu nad svojim emocijama, prvenstveno neugodnim (Vulić- Prtorić i Sorić, 2006).

Ovim istraživanjem nije dobivena značajna spolna razlika u socijalnoj samoefikasnosti što nam govori da se dječaci i djevojke ne razlikuju značajno u procjenama svoje socijalne efikasnosti. Ipak, treba se uzeti u obzir nejednoznačnost rezultata dobivenih u dosadašnjim istraživanjima.

Socijalna samoefikasnost se odnosi na pouzdanje pojedinca u njegovo funkcioniranje u socijalno interaktivnim zadacima koja uključuju iniciranje i održavanje interpersonalne veze (Smith i Betz, 2000; prema Erozkán i Deniz, 2012). Oni koji imaju nižu socijalnu samoefikasnost mogu biti skloniji izbjegavati određene vrste interakcije koje smatraju da su prijetnje. Ova domena samoefikasnosti je široko upotrebljavana u temi psihološke prilagodbe i mentalnog zdravlja, te se često dovodi u vezu sa samopoštovanjem, snalažljivosti, socijalnom anksioznošću, usamljenošću i depresivnom simptomatologijom.

Bandura (1999) navodi da dječaci iskazuju višu razinu socijalne samoefikasnosti nego djevojke. Coleman (2003; prema Willemse, 2008) i Vera, Shin, Montgomery, Mildner i Speight (2004; prema Willemse, 2008) su u svojim istraživanjima dobili suprotne nalaze, odnosno da djevojke postižu više rezultate na skali socijalne samoefikasnosti.

Muris (2002) u svome istraživanju nije dobio statistički značajnu razliku između dječaka i djevojčica u percipiranoj socijalnoj samoefikasnosti. U našem istraživanju je moguće da djevojke imaju više socijalnih kontakata, obzirom da je istraživanje

provedeno u gimnazijskim odijeljenjima u čijim razredima ima više djevojaka nego mladića. Takvo je mišljenje u skladu s idejom koju predlaže Connolly (1989; prema Erozkán i Deniz, 2012), odnosno da adolescenti koji imaju više socijalnih kontakata su više socijalno kompetentni, te da pokazuju veći osjećaj za socijalnu samoeфикаsnost.

Sukladno s postavljenom hipotezom, dobivena je statistički značajna spolna razlika u varijabli percipirane popularnosti. Spolne razlike u percipiranoj popularnosti su slabije ispitane, no na uzorku hrvatskih učenika (Putarek i Keresteš, 2012) dobiveno je da su dječaci percipirano popularniji što je također dobiveno i u našem istraživanju. Dječaci su obično u većim grupama, dok djevojke preferiraju manje i intimnije grupe što može utjecati na veličinu njihove socijalne mreže unutar koje su „viđeni“ kao više ili manje popularni.

Predviđanje percipirane popularnosti

Drugi problem istraživanja odnosio se na doprinos varijabli spola, samopoštovanja i domena samoeфикаsnosti u predikciji percipirane popularnosti.

Dosadašnja istraživanja opetovano potvrđuju pozitivnu povezanost samopoštovanja i samoeфикаsnosti, međutim, ovim istraživanjem ispitali su se i odnosi zasebnih domena samoeфикаsnosti sa samopoštovanjem, kao i međuodnosi domena. Samoeфикаsnost predstavlja bitan antecedent ponašanja – ukoliko osoba ima nisku razinu samoeфикаsnosti, to dovodi do smanjenog poticaja na djelovanje, te lakšeg odustajanja u prisustvu poteškoća (Benight i Bandura, 2004). Za razliku od samoeфикаsnosti, samopoštovanje ima utjecaj na smjer samog ponašanja (Lacković-Grgin, 1994) i predstavlja posljedicu odnosa između postignutog uspjeha i očekivanja. Drugim riječima, kod učenika koji vjeruju da mogu nešto uspješno izvesti, stvorit će se veće očekivanje uspjeha što dalje vodi većoj motiviranosti, ulaganju većeg napora i povećanoj ustrajnosti u dostizanju željenog cilja. U konačnici to dovodi i do povećane vjerojatnosti dostizanja postavljenog cilja (Abel, 1996; Benabou i Tirolu, 2002; sve prema Burušić i Tadić, 2006).

Kada su učenici percipirani kao popularni u svojoj okolini, iskazuju više samopoštovanje (de Bruyn i van den Boom, 2005), tj. postoji pozitivna korelacija između ove dvije varijable što nije slučaj u našem istraživanju. Statistički značajna povezanost nije dobivena niti kada smo ispitivali zasebno korelaciju ovih varijabli kod djevojaka i mladića. Mogući razlog ovakvim nalazima može biti dob sudionika, obzirom da su većina prijašnjih istraživanja ispitivala odnos ovih varijabli kod djece i u ranoj adolescenciji dok je još uvijek bitan izvor samopoštovanja slika o sebi koju dijete dobiva od okoline (Lacković-Grgin, 1994).

Interkorelacije svih analiziranih varijabli pokazuju značajnu pozitivnu povezanost samopoštovanja s domenama samoefikasnosti. Odnosno, osobe višeg samopoštovanja iskazuju višu akademsku, emocionalnu i socijalnu samoefikasnost. Kod mladića samopoštovanje je statistički značajno pozitivno povezano s akademskom i emocionalnom samoefikasnosti, no ne i sa socijalnom. Mogući razlog tome je da dječaci manje prilagođavaju razinu svoga samopoštovanja ovisno o socijalnim interakcijama u koje su uključeni dok su djevojkama bitniji socijalni odnosi koji značajno utječu na njihove emocije i raspoloženja, time i na njihovo samopoštovanje (Bussey i Bandura, 1999).

Osim što osjećaj akademske učinkovitosti promiče obrazovanje, u istraživanjima je dobiveno da se percipirano akademski učinkoviti učenici manje upuštaju u problematična ponašanja, te da više koriste prosocijalna ponašanja. Preko prosocijalne orijentacije pomaganja, dijeljenja i kooperativnosti, djeca se međusobno povezuju i takvi učenici postaju željeni u društvu u socijalnim i akademskim prilikama (Ladd i Price, 1987, Ladd, Price i Hart, 1988; sve prema Bandura, 1999). Osobe koje postižu više rezultate na skali akademske samoefikasnosti, imaju veću akademsku uspješnost nego osobe koje se percipiraju kao manje učinkovite (Titkova i sur., 2012), što nije iznenađujuće obzirom da je jedan od izvora samoefikasnosti zapravo i prošlo vlastito iskustvo.

U istraživanjima se pokazalo da niska razina socijalne samoefikasnosti više doprinosi depresivnosti kod djevojaka nego kod mladića što može rezultirati smanjenim samopoštovanjem (Barbarnelli i Caprara, 1999; prema Bussey i Bandura, 1999). U našem istraživanju, pri ispitivanju korelacija zasebno za djevojke i mladiće, kod

djevojaka smo dobili značajnu povezanost samopoštovanja i socijalne samoefikasnosti, dok kod mladića ta povezanost nije značajna. Osim toga, djevojke će vjerojatnije biti depresivnije zbog vjerovanja o akademskoj neučinkovitosti nego dječaci iako ih nadilaze u akademskom uspjehu (Bandura, 1999). Snižena razina emocionalne učinkovitosti za nošenje s negativnim emocijama je više deprimirajuće za djevojke, ali ne i za dječake, što osim toga djeluje i na smanjenje njihovog samopoštovanja. Ickes i Layden (1978; prema Hirschy i Moris, 2002) su dobili da osobe koje imaju visoko samopoštovanje atribuiraju uspjeh internalno, a neuspjeh eksternalno, te je takav obrazac uobičajen kod mladića, dok djevojke učestalo iskazuju suprotan obrazac.

Na čitavom uzorku dobivene su pozitivne korelacije unutar domena samoefikasnosti. Akademska samoefikasnost je pozitivno povezana s emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti, te su emocionalna i socijalna samoefikasnost u pozitivnim korelacijama. Ipak, akademska i emocionalna samoefikasnost nisu statistički značajno povezane kod dječaka. To znači da dječaci koji imaju višu akademsku samoefikasnost nemaju nužnu i višu razinu emocionalne samoefikasnosti. Dječaci često moraju skrivati svoj interes za dobrim ocjenama i trud u akademskom smislu (Titkova i sur., 2012), dok učinkovitost nošenja s negativnim emocijama se kod dječaka očekuje viša nego kod djevojaka.

Regresijska analiza je pokazala da ukupni doprinos svih prediktorskih varijabli iznosi 19.4 % pri čemu su značajno doprinijele varijable spol, akademska i socijalna samoefikasnost. Varijabla spol je značajan prediktor i u drugim istraživanjima percipirane popularnosti (Scholte, Segers i Spijkerman, 2010). Socijalna samoefikasnost se istaknula kao najznačajniji prediktor što ne iznenađuje obzirom na povezanost koju ostvaruje s kriterijem. Samopoštovanje i emocionalna samoefikasnost nisu značajno doprinijele u objašnjenju varijance prediktorske varijable. Nije nužno da osobe koje imaju više samopoštovanje i koje iskazuju veću emocionalnu samoefikasnost, budu popularnije među vršnjacima.

Istraživanja su pokazala kako je razvijenost socijalne i akademske samoefikasnosti od iznimne važnosti jer potiču prosocijalno ponašanje, a time i prihvaćenost djeteta u vršnjačkoj grupi što je u skladu s rezultatima koje smo dobili ispitivajući drugi problem istraživanja (Vlahek, 2008).

Uvjerenje o vlastitoj efikasnosti djeluje na spremnost za djelovanje, pa će se oni koji imaju višu socijalnu samoefikasnost vjerojatnije uključivati u više socijalnih interakcija, te u njima biti uspješni što će pozitivno doprinijeti njihovom socijalnom statusu. Ipak, u našem istraživanju uključeni prediktori objašnjavaju relativno mali dio varijance kriterija što znači da ovim istraživanjem nismo obuhvatili važnije varijable za predikciju percipirane popularnosti kao što su socijalna inteligencija, submisivnost, fizička privlačnost, socijalna uočljivost, zanimljivost, kooperativnost, dijeljenje i slično.

Percipirana popularnost je pozitivno povezana sa socijalnom inteligencijom što znači da će osobe više socijalne inteligencije znati bolje privući pažnju na sebe i izazvati kod drugih osoba sviđanje i naklonost (Meijs i Cillessen, 2010). Osobe koje su percipirane kao popularne od strane vršnjaka nisu prepoznate kao submisivne osobe, već kao osobe koje preuzimaju inicijativu, te su često viđene kao vođe i zanimljive osobe (de Bruyn i van den Boom, 2005). Djevojke i dječaci koji su od strane vršnjaka viđeni kao fizički privlačni, biti će percipirani popularnijima (LaFontana i Cillessen, 2002; prema de Bruyn i van den Boom, 2005). Prosocijalna ponašanja kao što su kooperativnost i dijeljenje također značajno doprinose povećanju percipirane popularnosti (Meissinger, Blake, Lease, Palardy i Olejnik, 2007).

Da percipirano popularni učenici ne čine homogenu kategoriju možemo i prepoznati u opisima koja im se pripisuju. Učenici ih prepoznaju kao elokventne pojedince s povišenom razinom agresije, fizički privlačne, adolescente većih financijskih kapaciteta za trošenjem i kao modno osvještene (LaFontana i Cillessen, 2002; prema de Bruyn i van den Boom, 2005). Osim prestiža, vršnjačkog utjecaja i sklopa manipulativnih ponašanja, uz percipirano popularne adolescente vezujemo i prosocijalna ponašanja što je jedan od razloga zašto su oni barem umjereno socijalno preferirani (Babad, 2001). Uz ostale razloge možemo navesti i divljenje vršnjaka koji se žele družiti s njima (de Bruyn i van den Boom, 2005). U istraživanju Gorman, Kim i Schimmelbusch (2002) značajni pozitivni prediktori visoke popularnosti su snobizam, prosocijalno ponašanje i markiranje, dok submisivnost doprinosi niskoj percipiranoj popularnosti.

Kindermann (1993; prema Gorman i sur., 2002) navodi mogućnost da učenici reputaciju zadržavaju iz nižih razreda, a istraživanja su pokazala da prelazak u srednju školu je razdoblje kada su adolescenti izuzetno zabrinuti svojim socijalnim statusom.

U ovom istraživanju se pretpostavlja da je reputacija već stabilna, obzirom da su sudionici istraživanja učenici drugog i trećeg razreda srednje škole što je izvjestan interval za uspostavljanje socijalne mreže.

Doprinosi i ograničenja istraživanja

Budući da je manji broj istraživanja sociometrijskog statusa usmjeren na ispitivanje percipirane popularnosti, zanimljivi su nalazi o njegovom odnosu s intraindividualnim faktorima.

Ovim istraživanjem potvrdili smo prijašnje nalaze koji nam govore da učenici koji sebe više vrednuju, smatraju se učinkovitijima u akademskom, emocionalnom i socijalnom smislu. Stoga intervencije kojima je cilj poboljšati samopoštovanje učenika mogu istovremeno dodatnim vježbama pozitivno utjecati i na percepciju učinkovitosti koju učenik stvara.

Dobiven je značajan doprinos varijabli: spol, akademska i socijalna samoeфикаsnost, u objašnjenju varijance percipirane popularnosti. Iako doprinos akademske samoeфикаsnosti u objašnjenju varijance percipirane popularnosti nije veliki, on je značajan. Stoga, bitno je napomenuti da će učenici koji se smatraju manje akademski efikasni biti viđeni od strane drugih učenika kao popularni, što je moguće da na njih djeluje kao potkrepljenje, odnosno nagrada. Daljnja istraživanja mogla bi se detaljnije usmjeriti na ovaj odnos koji može imati velike utjecaje na obrazovanje mladih.

Socijalna samoeфикаsnost ima značajan utjecaj na percipiranu popularnost. Učenici koji se smatraju socijalno efikasnim uspješniji su u vršnjačkim odnosima od učenika koji se ne smatraju socijalno efikasnim i koji se vjerojatnije povlače u interakcijama. U daljnjim istraživanjima bilo bi zanimljivo kontrolirati utjecaj socijalne inteligencije, te pri tome provjeriti da li će smanjiti doprinos socijalne samoeфикаsnosti.

Što se tiče ograničenja ovog istraživanja, prije svega je to manjak muških sudionika – muški ispitanici činili su trećinu uzorka. Osim toga, istraživanje je provedeno na učenicima gimnazijskih odjeljenja jedne škole. Stoga bi bilo od iznimne važnosti za generalizaciju rezultata uključiti i učenike drugih odjeljenja i škola, te ujednačiti broj muških i ženskih sudionika. Zanimljiv dodatak ovom istraživanju bilo bi uključivanje longitudinalnog nacrtu za proučavanje odnosa učenika od samog početka srednje škole, pa do njenog kraja. Time, osim što bismo dobili podatak o stabilnosti mjerenih varijabli, mogli bismo i uočiti kako se odnosi mijenjaju tijekom godina.

Budući da djeca od najranije dobi oblikuju svoj unutarnji svijet koristeći informacije iz okoline (prvenstveno informacije koje dobivaju od „važnih drugih“), nužno je osvjestiti važnost samoefikasnosti i samopoštovanja. Stoga je veoma važno educirati roditelje i nastavnike o ovim konstruktima putem raznih predavanja i radionica. Osim toga, djeci je potrebno objasniti razliku percipirane popularnosti od sociometrijske i pritom naglasiti kako je sociometrijska povezana s poželjnim karakteristikama i da upravo ona dovodi do zadovoljavajućih i kvalitetnih socijalnih odnosa. Ukoliko je percipirana popularnost učenicima bitnija, to će dovesti do veće zaokupljenosti vanjskim izgledom, modom i fizičkim karakteristikama što u konačnici može dovesti do povećane manipulacije i agresije. Ovakvom intervencijom, škole bi mogle utjecati na razvoj zdravog okruženja u kojem nema vršnjačkog nasilja, u kojem su djeca zadovoljna sobom i svojim odnosima, vjeruju u svoje sposobnosti, postižu bolje školske uspjehe, te ne izostaju neopravdano sa nastave.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos percipirane popularnosti sa samopoštovanjem, akademskom, emocionalnom i socijalnom samoefikasnosti.

1. Ispitivanjem spolnih razlika, nismo dobili statistički značajne razlike u samopoštovanju. Time nismo potvrdili postavljenu hipotezu da će dječaci imati više samopoštovanje nego djevojke. Sukladno očekivanome, dobivena je statistički značajna spolna razlika u akademskoj i emocionalnoj samoefikasnosti. Djevojke su uvjerenije u svoje akademske sposobnosti, dok dječaci postižu više rezultate na skali emocionalne samoefikasnosti. U socijalnoj samoefikasnosti nisu dobivene spolne razlike što znači da se mladići i djevojke ne razlikuju značajno u procjenama svoje socijalne efikasnosti. Sukladno postavljenoj hipotezi, dječaci su percipirano popularniji nego djevojke.
2. Drugi problem istraživanja odnosio se na predikciju percipirane popularnosti. U tu svrhu je korištena višestruka regresijska analiza. Značajni prediktori su spol, akademska i socijalna samoefikasnost, a ukupno je objašnjeno 19.4 % varijance percipirane popularnosti.

LITERATURA

- Ahmed, S.M.S., Valliant, P.M., i Swindle, D. (1985). Psychometric properties of Coopersmith Self- Esteem Inventory. *Perceptual and Motor Skills*, 61, 1235-1241.
- Anić, P., i Brdar, I. (2007). Obrasci suočavanja s neuspjehom u školi, konzumacija lakih droga i aktivnosti u slobodnom vremenu srednjoškolaca. *Psiholgijske teme*, 16 (1), 99- 120.
- Babad, E. (2001). On the conception and measurment of popularity: More facts and some straight conclusion. *Social Psychology of Eduacation*, 5 (1), 3-29.
- Bandura, A. (1999). Self- efficacy pathways to childhood depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (2), 258- 269.
- Benight, C.C., i Bandura, A. (2004). Social- cognitive theory of postratraumatic recovery: The role of perceived self- efficacy. *Behaviour Research and Therapy*, 42 (10), 1129- 1148.
- Brajša-Žganec, A., Raboteg-Šarić, Z., i Franz, R. (2000). Dimenzije samopoimanja djece u odnosu na opaženu socijalnu podršku iz različitih izvora. *Društvena istraživanja*, 6(50), 897- 912.
- Burić, I., Macuka, I., Sorić, I., i Vulić- Prtorić, A. (2008). Samopoštovanje u ranoj adolescenciji: Važnost uloge roditeljskog ponašanja i školskog dostignuća. *Društvena istraživanja*, 17, 887- 906.
- Burušić, J., i Tadić, M. (2006). Uloga samopoštovanja u odnosu crta ličnosti i neverbalnih socijalnih vještina. *Društvena istraživanja*, 4, (84), 753- 771.
- Bussey, K., i Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory of Gender Development and Differentiation. *Psychological Review*, 106, 676- 713.
- Cillessen, A.H.N., i Rose, A.J. (2005). Understanding popularity in the peer system. *American Psychological Society*, 14 (2), 102-107.
- de Bruyn, E. H., i van den Boom, D. C. (2005). Interpersonal behavior, peer popularity, and self-esteem in early adolescence. *Social Development*, 14 (4), 555–573.
- de Bruyn, E.H., Cillessen, A.H.N. i Wissink, I.B. (2009). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 20, 1-24.
- de Bruyn, E.H.,i Cillessen, A.H.N. (2006). Popularity in early adolescence: Prosocial and Antisocial Subtypes. *Journal of Adolescent research*, 21 (6), 1-21.
- Ebru Ikiz, F., i Sani Cakar, F. (2010). Perceived social support and self-esteem in adolescence. *Social and Behavioral Science*, 5, 2338-2342.

- Erozkan, A., i Deniz, S. (2012). The influence of social self- efficacy and learned resourcefulness on loneliness. *The Journal of Counselling and Education*, 1 (2), 57- 74.
- Gorman, A. H., Kim, J., i Schimmelbusch, A. (2002). The Attributes Adolescents associate with Peer Popularity and Teacher Preference. *Journal of School Psychology*, 40 (2), 143- 165.
- Grumm, M., Nestler, S., i van Collani, G. (2009). Changing explicit and implicit attitudes: The case of self- esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45 (2), 327- 335.
- Hirschy, A.J., i Moris, J.R. (2002). Individual differences in attributional style: The relational influence of self- efficacy, self- esteem and sex role identity. *Personality and Individual Differences*, 32, 183- 196.
- Iskender, M., i Askin, A. (2010). Social self- efficacy, academic locus of control and Internet addiction. *Computers and Education*, 54, 1101-1106.
- Jelić, M. (2012). Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: Konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja*, 21 (2), 443- 463.
- Jiang, X.L., i Cillessen, A. H. N. (2005). Stability of continuous measures of sociometric status: A meta- analysis. *Developmental review*, 25 (1), 1-25.
- Juretić, J. (2008). Socijalna i ispitna anksioznost, te percepcija samoefikasnosti kao prediktori ishoda ispitne situacije. *Psihologijske teme*, 17 (1), 15-36.
- Karademas, E.C. (2006). Self- efficacy, social support and well- being. The mediating role of optimism. *Personality and Individual Differences*, 40, 1281- 1290.
- Katalenić, G. (2008). *Povezanost instrumentalnosti, ekspresivnosti i socijalne samoefikasnosti s depresivnim simptomima*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kirk, B.A., Schutte, N.S., i Hine, D.W. (2008). Developemt and preliminary validation of an emotional self- efficacy scale. *Personality and Individual Differences*, 45, 432- 436.
- Kurtović, A. (2007). Odnos atribucijskih dimenzija, negativnih životnih događaja i depresije: Provjera modela beznadnosti. *Psihologijske teme*, 16 (1), 159- 182.
- Lacković- Grgin, K. (1994). *Samopoimanje mladih*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lebedina- Manzoni, M., Lotar, M., i Ricijaš, N. (2008). Podložnost vršnjačkom pritisku i samopoštovanje kod studenata. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (1), 77- 92.
- Meijs, N., i Cillessen, A.H.N. (2010). Social Intelligence and Academic Achievement as Predictors of Adolescent Popularity. *Youth Adolescence*, 39, 62-72.

- Meissingner, G.J., Blake, J.J., Lease, A.M., Palardy, G.J., i Olejnik, S.F. (2007). Variant and Invariant Predictors of Perceived Popularity across majority- Blake and majority- White classrooms. *Journal of School Psychology, 45*, 21- 44.
- Muris, P. (2002). Relationship between self-efficacy and depression in a normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences, 32*, 337-348.
- Pastor, I. (2004). *Samopoštovanje djece obzirom na spol, dob i mjesto stanovanja*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Pokrajac- Bulian, A., Mohović, T., i Durović, D. Odstupajuće navike hranjenja, nezadovoljstvo tijelom i učestalost provođenja djeteta kod hrvatskih srednjoškolaca. *Psihologijske teme, 16 (1)*, 27- 46.
- Pratto, F., Sidanius, J., i Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology, 17*, 271- 320.
- Puckett, M.B., Aikins, J.W., i Cillessen, A.H.N. (2008). Moderators of the association between relational aggression and perceived popularity. *Aggressive Behavior, 34*, 563- 576.
- Putarek, V., i Keresteš, G. (2012). Tko je popularan u ranoj adolescenciji? Povezanost percipirane popularnosti sa spolom i usamljenosti. *Društvena istraživanja, 21 (4)*, 949-968.
- Ručević, S., i Duvnjak, I. (2010). Povezanost reaktivne i proaktivne agresije, privrženosti i samopoštovanja adolescenata. *Psihologijske teme, 19 (1)*, 103- 121.
- Sabljak, I. (2005). *Samopoimanje djece osnovnoškolske dobi i roditeljsko ponašanje*. Neobjavljeni diplomski rad. Odsjek za psihologiju Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Scholte, R. H. J., Segers, E., i Spijkerman, R. (2010). Social intelligence and academic achievement as predictors of adolescent popularity. *Youth Adolescence, 39*, 62- 72.
- Slunjski, I. (2006). *Altruizam, emocionalna empatija i samopoštovanje kod studenata humanističkog i nehumanističkog usmjerenja*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofski fakultet u Zagrebu.
- Sorić, I., i Vulić- Prtorić, A. (2008). Percepcija roditeljskog ponašanja, školske samoefikasnosti i kauzalne atribucije u kontekstu samoregulacije učenja. *Društvena istraživanja, 15*, 773- 797.
- Titkova, V., Ivaniushina, V., i Alexandrov, D. (2013). Sociometric popularity in a school context. *National research Higher School of Economics, 1-30*.
- van den Schoot, R., van der Velden, F., Boom, J., i Brungman, D. (2010). Can at-risk young adolescents be popular and anti-social? Sociometric status groups, antisocial behaviours, gender and ethnic background. *Journal of Adolescence, 33 (5)*, 583- 592.

- Vlahek, I. (2008). *Samoefikasnost, potreba za spoznajom i učinak na testu iz statistike*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozoski fakultet u Zagrebu.
- Vulić-Prtorić, A. i Sorić, I. (2006). Upitnik samoefikasnosti za djecu. U: Lacković-Grgin, K., Proroković, A., Čubela, V. i Penezić, Z. (Ur.). *Zbirka psihologijskih skala i upitnika - Svezak 3*; (str. 87- 93). Zadar : Sveučilište u Zadru.
- Vulić-Prtorić, A., i Cifrek-Kolarić, M. (2011). *Istraživanja u razvojnoj psihopatologiji*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Willmse, M. (2008). *Exploring the relationship between self- efficacy and aggression in a group of adolescents in they peri- urban town of Worecester*. Neobjavljeni diplomski rad. Matieland: University of Stellenbosch.
- Wolters, N., Knoors, H.E.T., Cillessen, A.H.N., Verhoeven, L. (2011). Predicting acceptance and popularity in early adolescence as a function of hearing status, gender and educational setting. *Developmental Disabilities, 32*, 2553- 2565.